

Erfgoednieuws 7 | 2021

2 | [Digitaliseringsprojecten Fraeylemaborg](#)

5 | [Universiteitsbibliotheek](#)

8 | [WoordWaark: Geschreven Gronings](#)

10 | [Tentoonstellingen en activiteiten](#)

Digitaliseringsprojecten Fraeylemaborg

door Henny van Harten

De Fraeylemaborg in Slochteren heeft vanaf 1972 een museale bestemming na de verkoop van het landgoed van de familie Thomassen à

Thuessink van der Hoop van Slochteren aan de Gerrit van Houten Stichting. Vanaf het begin stond voorop dat zo'n fraaie borg deel uitmaakt van een landgoed en dat hierin juist

de kracht zit. Het ensemble van borg, bijgebouwen, tuinen en park levert gevarieerde kansen op voor cultuurhistorische beleving.

Vorig jaar werd de Fraeylemaborg, zoals alle musea in Nederland, geconfronteerd met lange periodes van sluiting vanwege Covid 19. Juist toen bleek de grote kracht van het ensemble: het park bleef open voor bezoekers en trok meer wandelaars dan ooit. Bijna 100.000 mensen passeerden de telpalen bij de ingang van het wandelpad.

Blotevoetenpad

Toen in de zomermaanden weer activiteiten mogelijk werden startte in het park het Blotevoetenpad. Dit bleek te voorzien in een grote behoefte. Veel gezinnen met kinderen gingen tijdens de warme zomerdagen de uitdaging aan en baanden zich een pad door moddersloten, vijvers, zand- en graspaden.

Onderweg troffen ze tientallen houten muziekinstrumenten en midden in de 18e eeuwse Ronde Komvijver was een picknickbank gebouwd. Heerlijk vies en bemodderd kwamen ze weer aan bij het Koetshuis om zich daar enigszins schoon te spuiten bij de waterkraan. Vies worden in de vrije natuur is belangrijk, niet voor niks

kennen we tegenwoordig een nationale ModderDag voor kinderen. De follies in het park werden ook dagelijks geopend voor de blotevoeters. In deze gekke gebouwtjes was een foto-expositie te zien van de vroegere bewoners en het personeel van de Fraylemaborg tussen 1920 en 1970. Die zouden trouwens raar opgekeken hebben van al die wandelaars op vieze blote voeten! Ook dit jaar is in juli en augustus het avontuurlijke Blotevoetenpad weer uitgezet in de 23 hectare van het park ook wel het Slochterbos genoemd. En in de Ronde Kom is

nu een speelhuis gebouwd, compleet met schommels en glijbaan.

Duurzaam

Digitalisering was een toverwoord in de sluitingsperiode van de Fraylemaborg. Tijdens de lockdowns probeerde het landgoed de band met de achterban levendig te houden door regelmatig de social media te voorzien van leuke foto's, filmpjes en korte verslagen. Deze filmpjes lieten ook zien hoe de grote restauratie van borg en bijgebouwen ondanks corona

gewoon doorging. Uiteindelijk kwam er in juni 2020 een stralende en duurzame Fraylemaborg uit de oranje steigerdoeken tevoorschijn! Met zorgvuldige maatregelen en eenrichtingsverkeer mocht de borg weer open voor publiek, waarbij voor het eerst ook de zolder in de looproute werd opgenomen.

Fraylema App

Om de collectie optimaal digitaal te presenteren werd verder gewerkt aan de Fraylema App. Per kamer in de borg kwam er nieuwe en afwisselende informatie beschikbaar op de smartphone of de tablet. Met foto's, filmpjes, een quiz, geluidsfragmenten etc. In de app kun je kiezen tussen drie verdiepingen van het borggebouw en dan steeds een kamer naar keuze aanklikken. Wil je weten hoe een Perzisch tapijt wordt geknoopt en wat is dat voor servies op die prachtig gedekte tafel? En ken je het verhaal achter het vijfdelige Japanse stel bovenop de kast? De artistieke kant van de app werd verzorgd door Reinoud Bekkema, die 3D tekeningen van de borgkamers vulde met inkleuringen van de aan te klikken objecten. Leuk is ook

dat de info uit de app zowel ter plekke in de borg als thuis bekeken kan worden. Het aantal items in de app is nu ruim verdubbeld en dit proces gaat in de komende jaren door. Hoe kom je nu aan deze onmisbare Fraylema App? Die kan je gratis downloaden in je App Store (iPhone of iPad) of Google Play (Android), onder de naam "Fraylemaborg".

Digitale expositie

Het populaire wandelpark van de Fraeylemaborg verdiende ook een digitale traktatie. Dat werd een bijzonder project van Irma de Vries. Deze Amsterdamse kunstenaar heeft voor het park een Augmented Reality tentoonstelling gemaakt. Dansende boomhoge bolletjesfiguren, op de Islamitische kunst gebaseerde kubussen, manshoge gekleurde diamanten, een bubbelkasteel en nog veel meer verrassingen kunnen worden bekeken door de telefoon. De tentoonstelling spreekt ook jeugd aan die de techniek kent van spellen als Pokémon en Angry Birds.

De digitale expositie kwam tot stand in samenwerking met het Moco Museum dat gevestigd is aan het Museumplein in Amsterdam. Het Moco Museum brengt moderne kunst en straatkunst. Zij hebben een collectie van de wereldberoemde kunstenaar Banksy. Irma de Vries had voor Moco de expositie 'Reflecting forward; in search of connectivism' gemaakt. De tentoonstelling trok ook veel jong publiek. Om iedereen in coronatijd een hart onder de riem te steken maakte Irma de tentoonstelling geschikt voor Augmented Reality op het Museumplein in Amsterdam.

Swimmers

De presentatie trok veel aandacht en kwam onder andere terecht in de reclame van Nationale Nederlanden die liet zien hoe ondernemers omgaan met de coronacrisis. Irma wil met haar kunst vooral een lichtpunt zijn in deze voor velen moeilijke tijd. Daarom heeft ze het werk ook 'opgehangen' vlak bij de ingang van het vluchtelingenkamp in Moria in Griekenland en in Bodrum in Turkije, de plaats waar veel vluchtelingen vertrekken in hun poging binnen te komen in Europa. Naast het al bestaande

werk dat op het Museumplein hangt maakte ze het werk *Swimmers* speciaal voor de Fraeylemaborg. De digitale expositie van Irma heeft als titel 'Reflecting Forward' en duurt nog t/m december 2021. Downloaden van deze app kan gratis via de App Store of Google Play. Ga naar Moco Outside en kies als locatie de Fraeylemaborg.

Landgoed Fraeylemaborg
Hoofdweg 30
9621 AL Slochteren
0598 42 15 68
www.fraeylemaborg.nl

Frisia in de UB Groningen

door dr. Adrie van der Laan, conservator
Bijzondere Collecties Universiteitsbibliotheek
Groningen

In de Universiteitsbibliotheek Groningen (UB) loopt het project Frisia. Alle boeken en atlaskaarten van de UB gemaakt vóór 1614 laten we digitaliseren en stellen we vrij beschikbaar online. Bovendien gaan we ze op een moderne kaart online koppelen aan specifieke plekken in het Noorden, met bijbehorende verhalen in allerlei media (audio/video). Zo kun je zelf bepalen, welke boeken of kaarten voor jou nu van belang zijn. Neem de kerk in Midwolde. Als je daar staat, zie je een van de oudste bakstenen kerken in de provincie Groningen. Het schip en het koor stammen uit de dertiende eeuw. Je loopt naar binnen om het interieur te bewonderen. Je ziet de monumentale graftombe van de familie Van Ewsum, die oorspronkelijk de borg Nienoord bewoonde.

Lutherbijbel

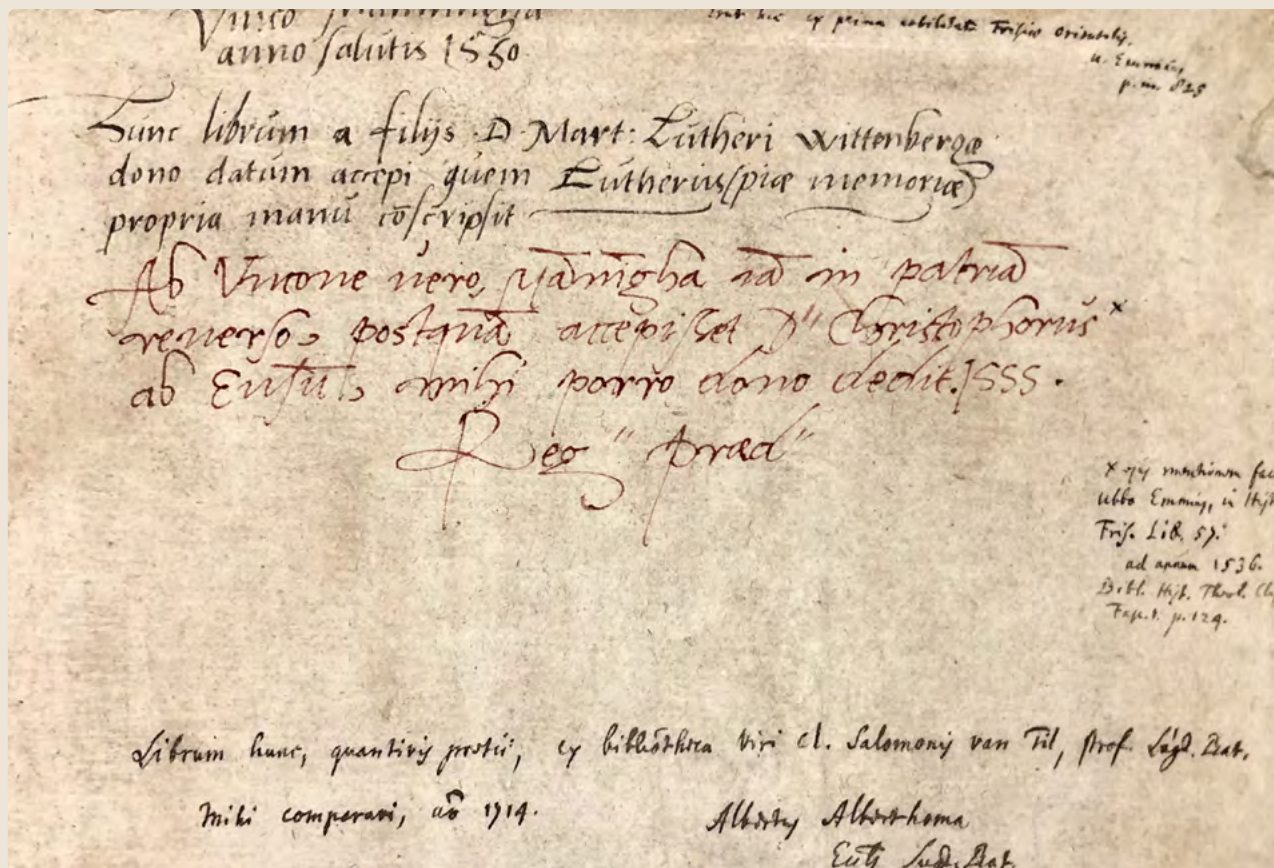
Al die tijd dat je in Midwolde rondloopt, denk je geen moment aan een exemplaar van het Nieuwe Testament uit 1527 dat in de Universiteitsbibliotheek van Groningen ligt. Misschien heb je zelfs geen idee dat Stad een UB heeft, of een universiteit—laat staan dat je beseft dat we boeken hebben die voor jou interessant kunnen zijn, bijvoorbeeld omdat je als inwoner van Midwolde wilt weten hoe je dorp geworden is tot wat het nu is, en welke mensen daar zoal bij betrokken zijn geweest. Iemand als Albert Alberthoma, die van 1713 tot 1728 predikant in Midwolde was. Hij had toen dat Nieuwe Testament in bezit dat nu in de UB Groningen ligt. Dat is een uitzonderlijk boek, want het was ooit persoonlijk eigendom van Maarten Luther—de man die in 1517 het

christendom spleet in katholieken en protestanten. Hij schreef allerlei opmerkingen in de marges van het boek, als persoonlijke reacties op de gedrukte beweringen van zijn opponent Erasmus van Rotterdam.

Praedinius

Luthers exemplaar van het Nieuwe Testament gaven zijn zonen cadeau aan Unico Manningha uit Lütetsburg in Oostfriesland. Hij gaf het door aan Christoffel van Ewsum, die het op zijn beurt overdroeg aan Reinier Veldman uit Winsum. Hem kennen we beter onder de Latijnse versie van zijn naam: Regnerus Praedinius. Deze geleerde was jarenlang hoofdmeester van de Latijnse School aan het Martinikerkhof in Groningen.

Nu is het stedelijk gymnasium naar hem vernoemd. Ook Praedinius schreef veel aantekeningen in de marges van Luthers boek. Na allerlei omzwervingen kwam het boek in handen van Albert Alberthoma. Op het schutblad achterin het boek heeft hij geschreven dat hij “dit uiterst zeldzame boek” overdraagt aan de UB Groningen. Sinds 10 augustus 1724 hoort het bij onze Bijzondere Collecties. Het hele verhaal van dit boek vind je in [onze online tentoonstelling](#) over deze Lutherbijbel.

Eigen filmpjes

Deze tentoonstelling is een proeve van wat we willen doen met een deel van de boeken en kaarten die we digitaliseren via ons project

Frisia. Het eindresultaat zal er anders uitzien, want sommige dingen willen we bij nader inzien anders doen. Aan deze kaart en dit verhaal zijn bijvoorbeeld geen eigen filmpjes gekoppeld en voor het gehoor is er alleen een podcast. Maar toch is het een goed voorbeeld van de kant die we op willen, want de essentie is hetzelfde: boeken uit onze Bijzondere Collecties gekoppeld aan locaties in Groningen, Friesland, Drenthe en Ostfriesland—het gebied dat eeuwen Frisia heette.

Tastbaar bewijs

Het jaar 1614 hebben we trouwens gekozen, omdat we op deze manier ook willen laten zien dat Frisia in cultureel-intellectueel opzicht al

een rijk ontwikkeld gebied was, voordat de Groninger Academie werd gesticht. De geselecteerde boeken bieden ons deze kans. Natuurlijk hebben ze niet allemaal te maken met Frisia, maar een groot aantal wel. Soms door de kopiïst, de auteur of de drukker. Soms door een voormalige eigenaar of gebruiker van het boek in kwestie, zoals in het geval van onze Lutherbijbel. Deze laatste categorie maakt het verhaal vaak persoonlijker en menselijker. Het is ook een categorie die in de wetenschap steeds meer aandacht krijgt onder de noemer material evidence oftewel tastbaar bewijs. Recent hebben we een [online expositie](#) gemaakt die vertelt over voormalige eigenaren en gebruikers van onze incunabelen ofwel wiegendrukken. Ook deze oudste gedrukte boeken zouden we op grond van hun lotgevallen kunnen koppelen aan concrete locaties in Frisia, zoals Appingedam, Zeerijp, Swichum, Deinum, Stavoren en Emden.

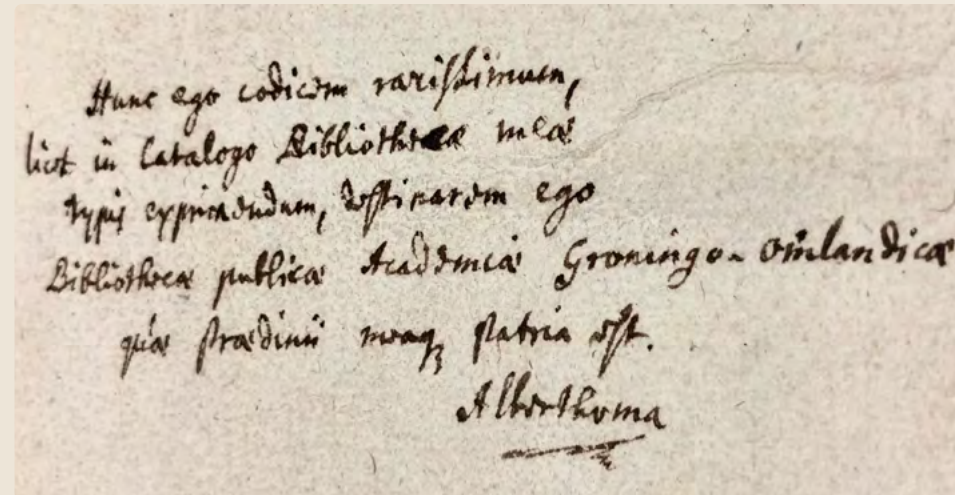
Gezamenlijke standaard

Wat we ook graag willen doen, is via de online kaart onze boeken, kennis en verhalen koppelen aan items uit de collecties van erfgoedpartners in deze contreien. Dat zou goed kunnen via het principe van linked open data, dat wil zeggen: metadata van afzonderlijke instellingen die zo gedefinieerd zijn dat ze elkaar herkennen en aanvullen.

Een simpel voorbeeld aan de hand van de Winsumer die ik net noemde. Als de ene instelling hem metadateert als Praedinius en de ander als Veldman, komt de hier-aan verbonden informatie niet samen. Als ze hem beide Praedinius noemen, of P12345,

gebeurt dat wel. Het is dus een kwestie van samenwerken en een gezamenlijke standaard volgen. De Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur van het [Netwerk Digitaal Erfgoed](#) biedt hiervoor een leidraad.

Door middel van linked open data

zijn collecties over de grenzen van afzonderlijke erfgoedinstellingen aan elkaar te koppelen. Zo komt een netwerk van erfgoedinformatie tot stand. Dit maakt het voor gebruikers eenvoudiger om zo veel mogelijk gerelateerde informatie te vinden. Ze hoeven niet in elke collectie apart te zoeken.

Digitaal verenigen

Zou het niet mooi zijn—om te beginnen voor alle bezoekers en gebruikers, maar ook voor alle bezitters en beheerders—om het erfgoed van Frisia zo digitaal te verenigen? In het geval van onze Lutherbijbel kunnen we voorwerpen, kennis en informatie samenbrengen van bijvoorbeeld [Schlosspark Lütetsburg](#) in Ostfriesland, van Het Groninger Landschap over [Landgoed Ewsum](#) bij Middelstum, van [Museum Nienoord](#) in Leek en van de [Stichting Oude](#)

[Groninger Kerken](#) en [Het Grootste Museum van Nederland over de kerk in Midwolde](#).

Eenheid in verscheidenheid

Uiteindelijk schetsen we zo een portret van Frisia als rijk en samenhangend cultureel gebied door middel van talrijke bouwsteentjes—als een pointillistisch schilderij dat van dichtbij afzonderlijke stippen laat zien, maar van een afstand een samenhangende aanblik biedt. Eenheid in verscheidenheid. *Frisia e pluribus una*.

Rijksuniversiteit Groningen
Universiteitsbibliotheek
Broerstraat 4
9712 CP Groningen
T 050 363 5063
www.rug.nl/library

WoordWaark: Geschreven Gronings

door Hedwig Sekeres

Begin 2021 is de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) begonnen met een groot digitaliseringsproject, met als doel een deel van het academisch erfgoed openbaar te maken. In het kader van het Spotlightproject zullen er uiteindelijk meer dan 100.000 objecten uit de Universiteitsbibliotheek (UB) gedigitaliseerd worden. Eén van de deelprojecten is WoordWaark: Geschreven Gronings, waarbij zo'n 800 Groningstalige werken vanaf het begin van de 19de eeuw tot heden toegankelijk gemaakt worden. Het digitaliseren van een werk is echter meer dan het maken van een foto: daarom wordt er gebruik gemaakt van een combinatie van slimme computerprogramma's en de inzet van een enthousiaste groep vrijwilligers.

Toegankelijk corpus

Het uiteindelijke doel van WoordWaark: Geschreven Gronings is om een corpus te creëren waarin alle zinnen uit de Groningstalige werken worden opgenomen. Dit corpus wordt openbaar toegankelijk gemaakt op de website www.woordwaark.nl, waar nu ook al een aantal woordenboeken en een redelijke hoeveelheid spraakgegevens zijn opgenomen. Iedereen kan het corpus gebruiken om inzicht te krijgen in het gebruik van Groningse woorden en de variatie die het Gronings zowel

regionaal als door de tijd heen kent. Ook kan het corpus goed gebruikt worden om de informatie uit het woordenboek te verrijken doordat woorden in het corpus ook in zinsverband te onderzoeken zijn.

Ten slotte is het corpus een belangrijke bron voor de taalonderzoekers aan de RUG. Voor het ontwikkelen van digitale toepassingen zoals tekst-naar-spraak of vertaalmachines zijn namelijk grote hoeveelheden tekst nodig, die voorheen niet beschikbaar waren.

Scans maken

De eerste stap in het digitaliseringsproces is het maken van scans. Hiervoor maken vrijwilligers met de hulp van een speciale boekscanner foto's van alle bladzijden van het boek. De boekscanner heeft een voetpedaal waardoor vrijwilligers snel kunnen werken en compenseert automatisch voor het omkrullen van pagina's. De boeken variëren van dikke naslagwerken voor de vervoering van werkwoorden tot uitgaven van een aantal bladzijden die horen bij een lokale dichtwedstrijd. Naast

de werken op fotopapier met een stevige kaft zijn er ook toneelstukken uit 1830 die nog op lompenpapier gedrukt zijn en uit de Bijzondere Collecties van de UB gehaald moeten worden. Enige voorzichtigheid bij het scannen is dus geboden.

Tekst controleren

In de tweede stap worden de scans, of dus eigenlijk foto's van de bladzijden, omgezet naar tekst die de computer kan lezen. Dit gebeurt automatisch, met Optical Character Recognition (OCR, of optische tekenherkenning in het Nederlands). Vrijwilligers laten het OCR-programma eerst weten waar ze de Groningstalige tekst kunnen vinden door in de scans onderscheid te maken tussen bruikbare tekst, onbruikbare tekst (zoals een inleiding in het Nederlands of een tabel met cijfers) en afbeeldingen. Vervolgens probeert het OCR-programma om patronen in de scans te herkennen die op letters lijken. Dit gaat natuurlijk niet altijd foutloos: zo worden de hoofdletter 'I' en de kleine letter 'l' soms door het programma door elkaar gehaald, vooral wanneer het woord waar de letter in staat nog niet eerder voorbij is gekomen. Wanneer het programma niet zeker is of het een woord juist herkend heeft, controleren de vrijwilligers

de tekst en maken ze indien nodig correcties. Daarnaast voegen ze onbekende woorden toe aan de woordenlijst van het OCR-programma zodat die na elk boek beter wordt in het herkennen van het Gronings.

Informatie over het boek

Nadat alle teksten precies zo zijn ingevoerd als in het originele werk, wordt meer informatie over het boek toegevoegd. Het gaat hier bijvoorbeeld om de auteur, uitgever, het genre en de specifieke variant van het Gronings die gebruikt is. Eén van de vrijwilligers is op dit moment bezig om een lijst op te stellen van alle Groningstalige auteurs en hun talige achtergrond. Deze informatie is voor het corpus van belang omdat mensen zo gericht kunnen zoeken op proza en poëzie, op het Gronings uit een bepaalde periode of op een specifieke regio.

Taalkundige informatie

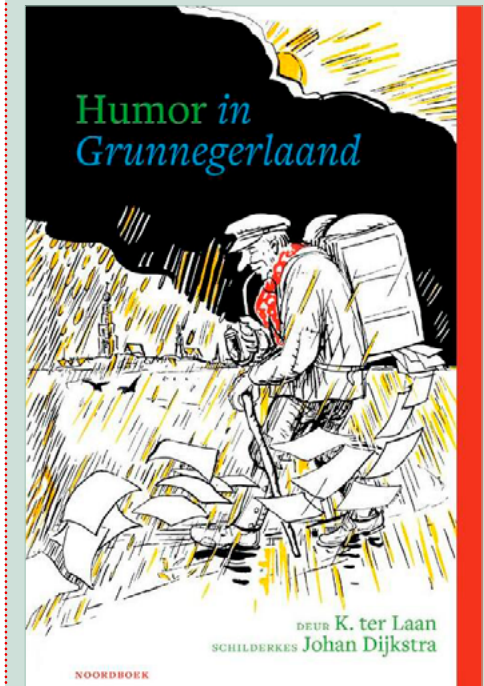
Ten slotte wordt aan de bestanden nog taalkundige informatie toegevoegd. Voor het project is een programma ontwikkeld dat automatisch de woordsoort (bijvoorbeeld werkwoord of zelfstandig naamwoord) van elk woord bepaalt. Dit is handig voor taalkundige onderzoekers die zinsconstructies willen onderzoeken, of

voor mensen die meer informatie willen over het specifieke gebruik van een bepaald woord. Ook wordt er automatisch bepaald welke woorden bij welk lemma horen, zodat elke variant van een woord verbonden wordt aan één hoofdvorm en aan de Nederlandse variant. Zo kan er makkelijk onderzocht worden welke verschillende varianten van het woord 'stoet' (brood) er zijn in elke regio en hoe dit woord zich door de tijd heen heeft ontwikkeld.

Met al deze tekst en informatie is het mogelijk om een goed doorzoekbaar corpus te ontwikkelen, dat voor iedereen toegankelijk is. Projecten zoals WoordWaark: Geschreven Gronings zijn mogelijk door de inzet van vrijwilligers en we kunnen altijd extra handen gebruiken. Interesse om te helpen bij het scannen of het controleren van de teksten? Stuur dan een mail naar h.g.sekeres@rug.nl. Bekijk hier een informatiefilmpje over het WoordWaark: [Geschreven Gronings digitaliseringsproces](#):

Nieuwe uitgave Humor in Grunnegerlaand

Op 10 juli presenteerde Stip ter Laan in Slochteren de heruitgave van haar grootvader K. ter Laans Humor in Grunnegerlaand. Het boekje is opnieuw uitgegeven ter gelegenheid van Ter Laans 150ste geboortedag op 8 juli 2021.

In Humor in Grunnegerlaand worden verschillende grappen, verhalen en anekdotes in het Gronings opgenomen en verklaard. Ook heeft Ter Laan in het boek een aantal regels opgenomen voor de spelling van het Gronings. Het boek wordt uitgegeven door Noordboek, kost € 14,90 en is onder andere via hun webshop te bestellen.

De musea zijn vanaf 5 juni weer geopend voor het publiek.

Raadpleeg de diverse websites om te weten te komen hoe u kaarten kunt bestellen. Daar vindt u ook de meest actuele informatie.

De Kinderbiënnale in het Groninger Museum: interactieve kunsttentoonstelling voor iedereen

De Kinderbiënnale is een actieve tentoonstelling die je uitdaagt om te reageren op de kunst. Je wandelt letterlijk door een kunstwerk, je bouwt mee of je hebt interactie met een digitale presentatie. Bijzonder is dat kinderen actief betrokken zijn bij alles wat bij een tentoonstelling in een museum komt kijken. Samen met de regionale partners K&C, IVAK en JINC zijn er uit de hele provincie Groningen kinderambassadeurs geselecteerd. Deze kinderen werkten bijvoorbeeld mee aan het schrijven van informatiebordjes bij de kunstwerken, bedachten marketingacties en selecteerden merchandise. Ze keken mee bij de technische opbouw van de tentoonstelling en leerden hoe je een rondleiding geeft. Tijdens deze eerste Nederlandse editie zijn elf kunstwerken te zien van nationale en regionale kunstenaars, met Groningse

kunstenaars in het bijzonder. Er is werk van internationale kunstenaars Andreas Schlegel & Hazel Lim-Schlegel, Donna Ong en Eko Nugroho. De Nederlandse kunstenaars zijn Bert Schoeren, Chantalla Pleiter, Harry Arling, Lambert Kamps, Nou & Herkauw, Sandra de Groot, Studio Maky, Werc Collective en Wies Noest. De Kinderbiënnale is te zien t/m 9 januari 2022. Kinderen en jongeren t/m 18 jaar hebben gratis toegang. Meer informatie op groningermuseum.nl.

Landgoed Verhildersum

Met verve: de wereld Van Henk Melgers. Eerste landelijke overzichtstentoonstelling Ploegkunstenaar Henk Melgers

De tentoonstelling van het opvallende en grotendeels onbekende werk van de Groninger kunstenaar Henk Melgers (1899-1973) is de eerste solotentoonstelling gewijd aan deze begaafde en sociaal bewogen schilder, die tijdens de hoogtijdagen lid was van Kunstkring De Ploeg. Ondanks de grote zeggingskracht

van zijn werk is Melgers altijd in de schaduw gebleven van grote namen als Altink, Wiegers en Dijkstra. Het werk is tot nu toe ook nooit systematisch onderzocht. Gastconservator Arenda Ubbens moest daarom heel Nederland doorreizen op zoek naar werk van Henk Melgers. Het is haar gelukt een prachtige, representatieve selectie bijeen te brengen, die eens te meer aantoont hoe bijzonder zijn werk is. De expositie in Verhildersum omvat schilderijen, grafiek en gouaches. Veel werken zijn nooit eerder in een museum te zien geweest. Uitgeverij De Kleine Uil maakt bij de tentoonstelling een boek: De onbekende wereld van Henk Melgers, geschreven door Doeke Sijens die hiervoor uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar de kunstenaar.

www.verhildersum.nl

Slochteren - K. ter Laan wandelroute ter ere van 150e geboortedag

Met deze wandelroute wordt stilgestaan bij de 150e geboortedag van Kornelis ter Laan op 8 juli 2021. Kornelis ter Laan was onderwijzer, politicus maar bovenal schrijver en samensteller van vele werken in en over het Gronings. Zijn bekendste werk is het 'Nieuw Groninger Woorden-

boek' ook wel aangeduid als 'de Ter Laan'.

Aan loop mit K. ter Laan

Tijdens de wandeling Aan loop mit K. ter Laan kom je langs de plekken in Slochteren die met Ter Laan te maken hebben. Onderweg kun je filmpjes bekijken waarin Olaf Vos van Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) vertelt over het leven van Ter Laan en de verhalen die hij optekende. Bijvoorbeeld het verhaal van de Dikke Boom achter de Fraeylemaborg. Vanaf 8 juli is de route gratis verkrijgbaar bij het Stenenmuseum in Slochteren, restaurant De Boerderij en de Fraeylemaborg. Meer weten over Ter Laan? www.cgtc.nl/k-ter-laan

Streekhistorisch Centrum Huisje Manning

Into Nowhere – Joyce Zwerver t/m 26 september

In Huisje Manning, de tentoonstellingsruimte van het Streekhistorisch Centrum in Stadskanaal, is de ruimtelijke installatie *Into Nowhere* van de Groninger kunstenaar Joyce Zwerver te zien. Joyce maakt site-specific werk, kunst gemaakt voor een bepaalde plek. Het zijn ingrepen in de ruimte, die die bezoeker uitnodigen dit werk te ondergaan. Zij zoekt in haar werk naar contrasten – in kleuren,

vormen en materialen die afwijkend zijn van de locatie – en beoogt zo spanning, verbazing en interesse op te roepen.

Into Nowhere bestaat uit een installatie, dwars door de ruimte in Huisje Manning geplaatst. De bezoeker wordt uitgedaagd de met verleidelijk roze tegels bekleedde gang te betreden, de vervreemding te ondergaan. Want waar leidt deze gang naartoe, welk uitzicht biedt het verstopte raam waar deze op uitloopt?

www.streekhistorischcentrum.nl/ en www.witteolifantenstadskanaal.nl

Kerk van Zuurdijk –

7 keer zeefdruk - Mara Piccione t/m 15 augustus. De kerk is open. Mara Piccione is zeefdruk-kunstenaar. Zij maakt een mix tussen grafisch ontwerp en beeldende kunst waarbij er altijd een zoektocht is naar wat de zeefdruktechniek te bieden heeft. Al haar zeefdrukken worden met de hand vervaardigd vanuit haar eigen zeefdrukatelier in Warffum. www.piccione.nl

Fraylemaborg

Solotentoonstelling Marie Cécile Thijs t/m 24 oktober

Fotograaf Marie Cécile Thijs heeft internationaal naam gemaakt met iconisch werk. Thijs werkt vooral

in series zoals *White Collar*, *Food Portraits*, *Cooks*, *Horses*, *Majestic*, *Human Angels* en *Amazones*. Ze heeft ook veel portretten gemaakt van politici, kunstenaars, schrijvers en acteurs.

Foto's van Marie Cécile Thijs doen qua licht- en kleurgebruik denken aan de 17de eeuw. De oude meesters in de schilderkunst zijn een belangrijke inspiratiebron. Tegelijkertijd is haar werk volstrekt eigentijds. Voor de serie *White Collar* (sinds 2009) fotografeerde zij een authentieke zeventiende eeuwse plooiakraag uit de collectie van het Rijksmuseum. Deze molensteenkraag verwerkte zij later met behulp van digitale technieken in haar portretten. Dat levert intrigerende kinderportretten zoals bijvoorbeeld de bekende foto van het meisje dat haar tong uitsteekt naar ons. De foto's van Thijs zijn te zien in het Koetshuis van de Fraylemaborg, maar er zijn ook

zestien werken opgenomen in de historische inrichting van de borg zelf. Soms contrasteert en schuurt dat met het eeuwenoude interieur, maar vaker past het verbazend goed. www.fraylemaborg.nl

Museum Nienoord

Anton Heyboer – schilderijen, tekeningen, grafiek, collages en Nico Koster – fotografie – t/m 26 september

Van Heyboer is werk te zien uit de periode dat hij bekend werd bij een breed publiek. Het komt als bruikleen van de gezusters Van Kleef, eigenaressen van de TWIN Collectie. Nico Koster toont naast foto's van Heyboer ook ander werk uit zijn enorme oeuvre. Van zowel Heyboer als Koster is werk te koop.

www.museumnienoord.nl

Museum Nienoord

Jubileumtentoonstelling Een leven vol rijtuigen, 60 jaar Nationaal Rijtuigmuseum

Koets en slee zijn eigenlijk communicatiemiddelen. Ze laten iets zien over de dynamiek van mens, dier en materiaal. Met alles wat hierbij hoort. Iets vieren of verlaten, vooruit willen, voorspoed en tegenslag, design en status, spel met techniek en ambacht, weer en natuur. In de jubileumtentoonstelling zijn

rijtuigen te zien, die dit onderstrepen. Rouw- en trouwkoetsen, een piepkleine, felgekleurde woonwagen waar de kinderen van een lilliputter woonden en wonderlijke wagens als de kiereboe die de schilderachtige kant laten zien van Neêrlands verleden, op zijn hoge wielen en met zijn ambachtelijke snijwerk. Een tweewielig staaltje van technische verfijning en vernuft is de hansom cab, waarop de koetsier alles vanaf zijn plek achterop kon sturen met hendels, leidsels, knoppen. Tot het laten betalen door zijn passagiers aan toe, door een luikje in het dak. Uit de periode vlak voordat de auto het overnam, het hoogtepunt in de eeuwenoude ontwikkeling van mens, dier en techniek.

www.museumnienoord.nl

Veenkoloniaal Museum - Verbeelding in turf – t/m 28 november Beelden en sculpturen van Dioni ten Busschen.
www.veenkoloniaalmuseum.nl

Menkemaborg

Topstukken: de favorieten van de medewerkers

Vanaf 10 juli staan de favorieten van de medewerkers van de Menkemaborg centraal. Zij vertellen waarom ze deze keuze hebben gemaakt. Het is een prachtige gevarieerde en bijzondere selectie van schilderijen en voorwerpen waarin iedere bezoeker zich zal herkennen. Portretten van kinderen worden door een paar medewerkers gekozen. Worden er alleen maar meisjes geportretteerd of lijkt dat maar zo? Een hoofd in de wolken, wie moet dat voorstellen? Het zijn vaak ook de vragen van bezoekers.

Verrassingen zijn er ook, want sommige favorieten waren verborgen in een kast, zoals 'Het tekenboek van J.A. Lewe' gedateerd 1795. Een map met diverse losse tekeningen, sommige duidelijk als een oefening en sommige prachtig uitgewerkt. We weten wie J.A. Lewe was, namelijk Johanna Agnes Lewe van Nijenstein (1783-1848). Zij huwt in 1800 met Jan Ernst Polman Gruys.

Hun portretten zijn ook in de borg aanwezig. Haar dochter Josina Petronella Polman Gruys huwt in 1828 met Unico Allard Alberda van Menkemaborg; hun oudste zoon Gerhard is de laatste bewoner van de Menkemaborg. Ook haar broer Edzard Willem Lewe van Nijenstein schilderde. Van hem hangen twee landschappen in de voorkamer. Ook van hem is een portret aanwezig in de borg.
www.menkemaborg.nl

GRID Grafisch Museum

Schaduw in de kamer. Olivia Ettema's beelden bij verhalen van Franca Treur – t/m 17 oktober
Ze zijn inmiddels een bekend en gewaardeerd duo in literair Nederland: illustrator Olivia Ettema en schrijfster Franca Treur. In 2014 vroeg NRC Ettema een ultrakort verhaal van Treur te illustreren voor de Achterpagina en sindsdien publiceren ze samen geïllustreerde verhalen in NRC Handelsblad, nrc.next en Trouw. De tentoonstelling toont het werk van Ettema in deze samenwerking: originele schetsen en illustraties, lino- en sjabloondrukken. In een korte film vertellen Treur en Ettema over hun werk. In de ruimtes die Ettema tekent, wordt duidelijk een psychologisch spel gespeeld,

getuige de donkere schaduw, de houdingen van de personages en de richting van hun blik.

www.gridgroningen.nl/alle-exposities/

Arrangement De Ploeg op Uithuizermeeden

Waterstaatskundig ingenieur Johan van Veen (1893-1959), die wordt beschouwd als de 'vader van het Deltaplan' en de grondlegger van de Eemshaven en de Maasvlakte, werd geboren op een boerderij in Uithuizermeeden. Zijn zus Marie was getrouwd met Johan Dijkstra, prominent lid van de Groninger kunstenaarsvereniging De Ploeg. Uithuizermeeden is deze beroemde 'zoon van het dorp' niet vergeten. Op het rode plein in het dorp staat zijn borstbeeld dat in 1979 werd gemaakt door Onno de Ruijter.

Wie de sfeer wil proeven van het dorp waar Van Veen ter wereld kwam en wil weten welke sporen van Ploegkunstenaars je nog meer kunt aantreffen in dit Noord-Groninger dorp vlak bij de Waddenzee (Werelderfgoed), kan nu het arrangement De Ploeg op Uithuizermeeden boeken. Het arrangement bestaat uit een overnachting op de Lentemaheerd, een bezoek aan museum Het Behouden Blik en

andere attracties. [Meer weten, klik hier voor informatie.](#)

Minimuseum in het Westerkwartier

Vanaf vandaag kunnen jongeren in het Westerkwartier hun eigen minimuseum bouwen. Maar liefst alle (16) musea in het Westerkwartier doen hier aan mee. Het minimuseum bestaat uit een bouwplaat en losse kaarten. Bij een bezoek aan een museum in het Westerkwartier ontvang je een klein voorwerp wat iets met het museum te maken heeft. Met behulp van de kaart, waar een uitleg op staat, kun je dit voorwerp in het minimuseum neerzetten of hangen. De bedoeling is natuurlijk om alle musea te bezoeken en hiermee je museum helemaal vol te krijgen. Het gaat niet alleen om voorwerpen verzamelen, want door het bezoeken van de musea maakt de jeugd kennis met de cultuur en de geschiedenis van het Westerkwartier. Elk museum heeft zo zijn eigen verhaal. In ieder museum ligt een flyer waarop alle musea staan die meedoen. Kijk voor de openingstijden wel op de website van het museum.

Colofon

Jaargang 2, nummer 7, juli 2021

ISSN: 24-05-8270

Redactie:

Thea Pol, Annet van der Meer,
Patricia Ottay

Met medewerking van:

Willemien Bouwers, Henny van Harten,
Adrie van der Laan, Hedwig Sekeres

Vormgevingsconcept en lay-out:

Gerard de Vries, Smartmobiletour.nl

Erfgoednieuws is de digitale
nieuwsbrief van Erfgoedpartners en
CGTC en verschijnt iedere maand.

Erfgoedpartners en CGTC

Lopende Diep 8

9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

www.erfgoedpartners.nl

Centrum
Groninger
Taal & Cultuur

